

L'inimaginable

Eduardo Jordà

El productor que encarnava Kirk Douglas a *Cautivos del mal* ens va mostrar que la millor escena de terror és la que es resol per mitjà d'una el·lipse, de manera que és el mateix espectador qui tria què passarà en aquell fotograma que no veurà mai. D'aquesta forma es fa visible l'inimaginable, que és la pitjor de totes les pors perquè no té imatges ni paraules. A més d'informe, l'inimaginable no podrà acabar mai perquè succeeix en l'eternitat. Com tots saben per experiència pròpia, l'angoixa, fins i tot la més fugaç, és eterna.

En certa ocasió vaig veure una de les millors pel·lícules de terror -i aclaresc que terror és una simple fórmula per

entendre'ns- en companyia d'una parella d'amics irlandesos. La pel·lícula s'inspirava en el quadre d'Arnold Böcklin "*L'illa dels morts*". No sé qui la va dirigir, ni quin any, ni quins eren els seus intèrprets. El meu amic irlandès és un exalcohòlic que du molts d'anys sense tastar ni una gota d'alcohol. A ell li va agradar la pel·lícula i va sentir una inexplicable alegria aquell vespre. Després vàrem anar a fer un tomb per la ciutat. A aquell amic se li va ocórrer, ja molt tard, prendre's una cervesa. Va dir que era tan feliç que ho volia celebrar. La novia el va mirar amb un espant molt semblant al que havíem sentit mentre miràvem la pel·lícula. Mentre ell omplia el tassó de cervesa, en els ulls de la seva novia s'hi reflectia

una mescla de temor, d'expectació, de perplexitat i d'indefensió. I totes aquestes emocions succeïen alhora, en el passadís etern que és l'angoixa de l'inimaginable.

No hi ha un terror real comparable al terror que sentim davant Dràcula, per exemple, quan intuïm que Dràcula podria ser una projecció secreta de la nostra pròpia naturalesa. I per la mateixa raó, no hi ha pitjor terror que el que va sentir aquella dona quan va imaginar les infinites possibilitats de dissort que s'amagaven rere aquell simple tassó de cervesa. Un tassó de cervesa, per altra banda, que només pretenia celebrar una alegria inexplicable. Tan inexplicable com el terror. v

Jeroni Salom

La crida de l'infern

Europa va començar a tenir por; a la nit, a les muntanyes, al bosc, a les tempestes. Sempre n'havia tenguda, però en va prendre consciència cap allà la segona meitat del segle XVIII. La Il·lustració va voler exterminar els miracles i el misteri, la por als fenòmens desconeguts, pensant que, només amb la raó, els homes trobarien explicacions a tot i potser serien més feliços. Però va venir el Romanticisme, una de les grans revolucions intel·lectuals de l'esperit europeu, i el misteri es va convertir en plaer i en obra d'art.

El bon Romanticisme, ja se sap, és alemany i anglès. A les seves literatures s'hi troben els pares de la criatura, però amb notables diferències entre una i altra, que Rafael Llopis ha estudiat amb encert; a Alemanya (ETA Hoffmann, Tieck, o Achim von Arnim) la literatura fantàstica va tenir unes peculiaritats (inexistència de novel·la, predomini dels contes; absència d'històries terrorífiques; els contes estan poblats d'elfs, fades, d'elements

més aviat màgics i meravellosos) que ens l'allunyen potser massa. És per això que ens sentim més propers a l'anglesa; no debades, el cinema ha contribuït a la seva divulgació del conte fantàstic, fins arribar a Lovecraft. És clar que no ens podem oblidar de Franz Kafka.

"Fantàstic", "Por", "Fantasma", "Meravellós" són termes que pul·lulen per aquestes línies. Expressen ben a les clares la fonamental indefinició, amb el vistiplau dels especialistes, del Fantàstic. Tanmateix, enmig de tanta boira és possible entreveure que aquesta literatura ens convida a fugir dels marges de la realitat quotidiana, a veure i a llegir com a "normal" allò que, en un principi, no ho és. "Le fantastique se nourrit du scandale de la raison" afirma un dels estudiosos més valuosos, Louis Vax. Se sol citar una paraula clau, d'origen alemany, que va fer servir Sigmund Freud com a títol d'un assaig: *Unheimliche*, eix i centre del món fantàstic, segons Harry Belevan. La traducció més fiable em va filtrada

per l'espanyol i es deu a Alfonso Sastre; "allò sinistre", en una novel·la que, en el seu moment, em va semblar extraordinària, *El lugar del crimen*; a part de defensar que tota literatura que valgui la pena ho havia de ser una mica, sinistra; estranya, trencadora, la trama mateixa de la novel·la ens revelava que el fantàstic apareix en els gests més banals i bestials de l'home normal i corrent. Justament, Tzvetan Todorov cita i reconeix al final del seu estudi sobre la literatura fantàstica que, qui millor va comprendre aquesta presència estranya, aquest malson omnipresent, a la vida de cada dia, va ser Sartre, un pensador avui injustament desprestigiats: "Ja no hi ha més que un sol objecte fantàstic: l'home. No l'home de les religions i l'espiritualisme, ficat dins el món només fins a la meitat del cos, sinó l'home-donat, l'home-natural, l'home-societat, el qui saluda en veure passar el cotxe dels morts, el qui s'afaita vora la finestra, el qui s'agenolla a les esglésies, el qui marca el pas darrera d'una bandera". ♦

"Escolta'ls...els fills de la nit. Quina música fan!
Bela Lugosi a Dràcula (1931)